

УДК 378.096 “19”

DOI:

Галина Білавич, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки початкової освіти
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАРІЖНА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА ЗАСАДА ФІЛОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (XIX – початок XX ст.)

Історія становлення та розвитку української філологічної освіти в Західній Україні другої половини XIX – початку XX ст. пов’язана з Львівським університетом імені Яна Казимира. За цього періоду в межах філософського факультету (на філологічному відділенні) відбуваються істотні зміни, які торкалися мовної підготовки студентів: акцент зроблено на порівняльному мовознавстві, вивченні слов’янських мов (польської, болгарської, старослов’янської і чеської), романських мов (цьому сприяло створення відповідних кафедр), а також східних мов (гебрейська, арамейська, арабська, арамейська, ассировавилонська, санскрит, старовірменська (грабар)). Студенти-філологи здобували ґрунтовну мовну підготовку, чому сприяли належне академічне середовище, потужна філологічна школа. Як окремий науковий напрям вивчався розвиток народознавства в Галичині. Початок XX ст. – період активних пошуків українства щодо реалізації ідеї створення українського університету у Львові. До цього спрочинилися не тільки відомі політики, громадські діячі, педагоги, а й письменники, науковці (члени НТШ), студентство (“Академічне братство”, “Ватра”, “Академічна громада” та ін.) Львівського університету. Громадські ініціативи українських студентів та викладачів Львівського університету мали велике значення для утвердження з-поміж українства ідеї національної університетської освіти, це створювало добре підґрунтя для популяризації “університетської справи”, пошуку моделі організації та розвитку “окремішного” українського університету.

Ключові слова: Львівський університет; філологічна підготовка; філософський факультет; студенти; просвітництво; учені; студентські товариства; письменники.

Лит. 13.

**Halyna Bilavych, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of State Pedagogical University
“Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”**

EDUCATIONAL ACTIVITY AS A CORNERSTONE OF ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF PHILOLOGICAL TRAINING OF THE LVIV UNIVERSITY STUDENTS (XIX – early XX century)

History of formation and development of Ukrainian philological education in Western Ukraine in the second half of the XIX – early XX centuries is associated with the Jan Kazimierz University of Lviv. The Rus Trinity founders, M. Shashkevych, Ya. Holovatskiy, I. Vahylevych and other well-known writers and scholars, who stood at Ukrainophile positions and created first textbooks in Rusyn language, advocated the introduction of Ukrainian phonetic spelling and greatly contributed into this process. In the second half of the XIX century within the Faculty of Philosophy (Department of Philology) of Jan Kazimierz University of Lviv, significant changes are taking place in the language training of students: emphasis is placed on comparative linguistics, study of Slavic languages (Polish, Bulgarian, Old Slavonic and Czech), Romance languages (this was facilitated by the creation of appropriate departments), as well as Oriental languages (Hebrew, Aramaic, Arabic, Babylonian, Sanskrit, Old Armenian (grabar)). Students of philology received a thorough language training, which was facilitated by a proper academic environment, a powerful philological school. The development of ethnography in Galicia was studied as a separate scientific field. The Ethnographic Society, created by the famous scientist A. Kalin, was of a complex nature. The end of the XIX century was marked by the creation of a special intellectual and cultural-educational academic environment. The next decade was a period of active search for Ukrainians to implement the idea of creating a Ukrainian university in Lviv. This was caused not only by well-known politicians, public figures, teachers, but also writers, scientists (members of NTSh), students (“Academic Brotherhood”, “Vatra”, “Academic Community”, etc.) of Lviv University. Public initiatives of Ukrainian students and teachers of Lviv University were of great importance for the establishment of the idea of national university education among Ukrainians. It created a good basis for the promotion of universities, helped with finding a model for creating and developing a “separate” Ukrainian university. It was implemented in 1921 when Ukrainian secret university in Lviv was established. The philological training of Ukrainian students under the conditions of the “University in the Catacombs” (1921–1925) needs further scientific research.

Keywords: Lviv University; philological training; faculty of philosophy; students; an educational activity; scientists; student societies; writers.

Постановка проблеми. Упродовж останніх трьох десятиріч педагогічна наука України продовжує активно

розвиватися за умов реформування та пошуку нових інноваційних моделей освіти, активізації процесу нагромадження історико-педагогічних

знань. Триває процес повернення до наукового обігу постатей учених, педагогів, чії здобутки є вартісними для сьогодення і потребують осмисленого всебічного аналізу. Вища філологічна освіта є важливим складником вищої школи, а тому вивчення історико-педагогічного досвіду підготовки майбутніх філологів – на часі. Звернення до історії підготовки студентів-філологів в одному з найавторитетніших університетів України (Львівському університеті імені Яна Казимира) сприятиме розширенню уявлень про організаційно-методичні засади підготовки студентів-філологів та педагогічний процес як єдине ціле.

Як засвідчили результати наукового пошуку, дослідники В. Качмар, Р. Помірко, Г. Сокіл, О. Сухий, Р. Тарнавський та інші, розглядаючи діяльність Львівського університету імені Яна Казимира в другій половині XIX – на початку XX ст., зазвичай здійснювали аналіз аспектів, які пов'язані з історією теологічного, юридичного й медичного факультетів. Окремі напрацювання дослідників [3; 4] присвячені діяльності філософського факультету Львівського університету імені Яна Казимира, у межах якого здійснювалася підготовка філологів за т. зв. австрійської доби, однак проблему, порушену в назві статті, науковці цілісно не розглядали.

Мета статті – проаналізувати організаційно-методичні засади підготовки студентів-філологів у Львівському університеті імені Яна Казимира у XIX – першому десятиріччі XX ст.

Виклад основного матеріалу. Прийнято вважати, що історія підготовки студентів-філологів у Львівському університеті імені Яна Казимира другої половини XIX ст. бере свій початок від 1850-х рр., коли 23 вересня 1852 р. філософський факультет було поділено на два відділи – філологічний та історичний [3, 282]. Водночас зазначмо: цьому слугували важливі передумови, пов'язані з національним гуманітарним складником, який творив Львівський університет у науковому, громадському, освітньому та культурному житті регіону. Під впливом подій “Весни народів” (1848) р. активізації громадського життя українства австрійський уряд починає більше враховувати національний чинник. До прикладу, 1849 р. У Львівському університеті засновано кафедру української мови і літератури, завідувачем якої став Яків Головацький (1814–1888) – український письменник, “будитель”, відомий мовознавець, літературознавець. Упродовж 1848–1867 рр. він став першим в історії Західної України професором “руської мови та словесності”, а протягом 1863–1864 рр. Я. Головацький – ректор Львівського університету.

Окрім цього, до розвитку філологічної освіти

вагомо спричинилися й інші засновники “Руської трійці” (1833), співавтори “Русалки Дністрової” (1837). М. Шашкевич (1811–1843) опублікував брошуру “Азбука і Abecadlo” (1836), спрямовану проти спроб заведення в руській мові латинської абетки. Для філологічної освіти молодших школярів він створив одну з перших навчальних книг – “Читанку для малих дітей” (1850), яка була посмертно видана Я. Головацьким. Плідною на ниві розвитку української філології стала діяльність І. Вагилевича (1811–1866) – одного із зачинателів нової української літератури в Галичині. Його праці “Граматика малоруської мови в Галичині” (польською мовою) (1844), “Початкові правила малоруської граматики” (1846), “Замітки о руській літературі” (1840, 1848), підготована до друку лінгвістична студія “Розправи про мову південно-руську” (неопублікована), де зроблена спроба діалектологічного поділу української мови на “київські” і “галицькі” говірки [1], зібрані матеріали до українсько-німецько-латинського словника, численні фольклорні матеріали – далеко не повний перелік творчої спадщини, яка слугувала навчально-методичним забезпеченням у підготовці студентів-філологів у Львівському університеті імені Яна Казимира в другій половині XIX ст. Науковці зазначають, що обстоювання Я. Головацьким московіфільських позицій позначилося і на його окремих наукових працях (“Граматика руского языка” (1851) [2, 55]).

Відомий львівський дослідник О. Сухий акцентує на реформуваннях, які в другій половині XIX ст. відбувалися у межах філософського факультету (на філологічному відділенні) Львівського університету імені Яна Казимира [12, 57, 60–61]. Істотні зміни торкалися мовної підготовки студентів. Наголос робили на порівняльному мовознавстві, вивченні слов'янських мов (польської, болгарської, старослов'янської і чеської), чому сприяла створена 2 січня 1888 р. кафедра слов'янської філології під назвою “Заклад порівняльної філології слов'янських мов, літератур і мистецтва”, а також романських мов (створення 1897 р. кафедри французької мови, хоча викладання цієї мови відбувалося ще раніше), східних мов (гебрейська, арамейська, арабська, арамейська, ассировавилонська, санскрит, старовірменська (грабар) [11; 12, 57, 60–61]). Згідно із тогочасними університетськими традиціями, діяльність філологічних кафедр визначали наукові зацікавлення та здобутки її очільників. Як бачимо, студенти-філологи здобували ґрунтовну мовну підготовку, чому сприяли належне академічне середовище, потужна філологічна школа. Польські культурно-

мистецькі діячі, письменники, науковці Р. Пілята, В. Белза, В. Брухнальський та інші, а також студенти були об'єднані в заснованому 1886 р. Літературному товаристві імені А. Міцкевича, що спричинилося найбільше до видання творів одного з найвидатніших польських поетів, проведення численних патріотичних акцій, заснування часопису “Pamiętnik Literacki”. Філологічне товариство, що виникло 1892 р., пропагувало античну літературу і культуру на сторінках щорічника “Eos” і видавало серію книг “Studia Leopoldiana”. Як окремий науковий напрям, вивчався розвиток народознавства в Галичині. Комплексний характер мало Народознавче товариство, яке створив відомий учений А. Каліна [12, 57, 60–61]. Отже, кінець XIX століття ознаменувався створенням особливого інтелектуального та культурно-освітнього середовища у Львівському університеті імені Яна Казимира.

Чи не найплідніше громадські ініціативи українського студентства проявилися на початку XX ст., коли рух за створення власного українського університету переживав активну фазу. Докладно проблема подана у публікаціях львівського історика В. Качмара [4, 57, 60–61]. Ще 20 грудня 1898 р. громадський діяч, просвітянин, греко-католицький священик Д. Танякевич, виступаючи у віденському парламенті, обґрунтовував вимогу про заснування окремого від польського Львівського українського університету: “Такий університет повинен задовольняти культурні потреби – розвивати таланти, виховувати людей науки. Вдача народу, його здібності, його спосіб мислення, історія – це все повинно знайти застосування, щоб стати цінним внеском до загальної скарбниці “львівської культури і цивілізації” [6].

Відомі українські письменники теж активно спричинилися до актуалізації університетської ідеї. Так, М. Павлик як один із чільних діячів філологічної секції НТШ на її засіданні в березні 1902 р. подав проєкт щодо заснування приватної української вищої школи, наголосивши, що виникнення такої освітньої інституції при НТШ уможливило б підняти рівень освіченості українців, авторитет НТШ. За думкою письменника, секції НТШ могли стати науковими зародками майбутніх факультетів [5].

Однак ані ця пропозиція, ані наступні вимоги українських послів О. Барвінського, Ю. Романчука не дали успішних результатів. Протистояння з боку польських урядових чинників, польських політиків, антиукраїнські настрої польських професорів, університетського сенату, міської

влади Львова тощо не давали шансів реалізувати українству ідею про українську вищу освіту – створення “окремішого” українського університету [13]. Як зазначав 1912 р. щоденник “Діло” (Ч. 95), справа українського університету вкотре постала як актуальна: юнацтво має право на здобуття освіти в українській вищій школі, тому українські політики вимагають від Відня, щоб упродовж п'яти років був заснований у Львові український університет [10]. Польська сторона мала протилежну думку щодо полагодження “справи українського університету”: негайне визнання польського характеру Львівського університету, а в майбутньому (з невизначеними часом і місцем) створення в Галичині українського університету [12, 71]. Офіційний Відень у справі національного університету для українців імператорським рескриптом від 14 червня 1912 р. зазначав: український університет в Австро-Угорщині має бути створений до 1922 р. [4, 37].

Утім, реалізувати ці державні проєкти не вдалося через розпад австро-угорської монархії, але українство самостійно створило безпрецедентний в історії української культури, науки та освіти акт – організувало український таємний університет у Львові (1921–1925), чим засвідчило великі потенційні можливості української науки, освіти, високий рівень національної свідомості, громадянської зрілості українців як нації, націєтворчу місію.

Цьому слугувала копітка щоденна праця українського студентства та прогресивних українських учених, громадських діячів, педагогів, які гуртувалися в Науковому товаристві імені Шевченка у Львові (НТШ), “Просвіті”, а також численних студентських та станових товариствах. Започатковане 1882 р. “Академічне братство” – товариство українських студентів Львівського університету – прагнуло творити наукове й громадське життя української академічної молоді. Невдовзі студентство в тісній співпраці з НТШ поширило свою громадсько-просвітницьку діяльність через створену власну бібліотеку, читальню, діяльність літературно-історичного та інших гуртків, організацію лекторіїв (“відчитів” та “викладів”) на актуальні культурно-освітні, літературно-мистецькі теми, літературні й артистичні вечори тощо. Саме до “Академічного братства” належали згодом відомі українські постаті: І. Франко, О. Барвінський, О. Колесса та ін. Активною була діяльність українського студентства на ниві “вічевих” та “петиційних” акцій: у тісній співпраці з українськими вченими, які належали до НТШ,

студенти Львівського університету брали активну участь в організації віч щодо заснування кафедри української історії, на підтримку рівності української мови тощо [8, 103–104].

Аналогічну діяльність проводили студенти Львівського університету, що належали до створеного 1892 р. товариства “Ватра”, метою якого була організація освітньо-просвітницької діяльності через заснування читальні, створення книгозбірні, широку громадсько-просвітницьку працю: видання науково-популярних та художніх творів, організація “відчитів”, створення наукових гуртків, улаштування літературних вечорів, театральних вистав, святкових академій, наукових мандрівок краєм тощо. Активісти “Ватри” – невдовзі знані в краї громадські діячі, науковці, педагоги, політичні лідери (І. Копач, О. Макарушка, І. Раковський, Я. Грушкевич, Ф. Колесса, О. Терлецький, С. Томашівський та ін.) – свої перші проби пера на літературній ниві (як майбутні письменники та публіцисти) здійснили саме в “Записках НТШ”, часописі “Зоря” та ін. [9, 528]. Через чотири роки ці два товариства об’єдналися в єдину студентську інституцію під назвою “Академічна громада”, заслугою якої насамперед стало видання першого українського студентського часопису “Молода Україна” (1900–1903), на сторінках якого друкували свої праці С. Баран, М. Галущинський, І. Крип’якевич, А. Крушельницький, В. Старосольський та ін. [7, 101].

Дослідниця О. Ковалишин зазначає про плідну працю “Академічної громади” і НТШ на ниві громадського просвітництва не тільки у Львові, а й у всій Галичині та за її межами. Українське студентство активно допомагало “Просвіті” розбудовувати громадське життя, “обдаровувало своїми виданнями, а також і примірниками тих книжок, які знаходяться в бібліотеці” академічне товариство “Молода Україна” у Чернівцях, академічне товариство “Союз” з кружком “Українських дівчат”, бібліотеку Академічної гімназії у Львові та ін. У приміщеннях “Академічної громади” систематично влаштовували для всіх охочих “відчити” на популярні науково-пізнавальні теми за участі членів НТШ. Така ж тісна співпраця з НТШ була і в іншого студентського товариства – “Академічної помочі”, яка діяло у Львові з 1902 р. як “Руська академічна поміч”, після 1921 р. – як “Українська академічна поміч”. Ця студентська інституція дбала не тільки про соціальну опіку над українським студентством (допомога у винаймі житла, організація харчування тощо), а й сприяла інтелектуальному розвитку академічної молоді,

формувала їх як національно свідому майбутню еліту українства, активних будівничих України. Підтвердженням плідної співпраці “Академічної помочі” з НТШ у Львові став факт прийняття студентства до лав НТШ як звичайних членів [5].

На розвиток громадського просвітництва українського студентства істотний і визначальний вплив мала постать відомого вченого М. Грушевського, професора Львівського університету. З 1897 р. – часу коли він очолив НТШ у Львові – упродовж наступних 16 років учений своєю невтомною титанічною працею як педагог, громадський діяч сприяв науковій праці українського студентства, залученню його до наукової діяльності, досліджень на ниві історії, етнографії, літератури, українознавства, громадського просвітництва тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, історія становлення та розвитку української філологічної освіти в Західній Україні другої половини XIX – початку XX ст. пов’язана з Львівським університетом імені Яна Казимира. У другій половині XIX ст. у межах філософського факультету (на філологічному відділенні) Львівського університету імені Яна Казимира відбуваються істотні зміни, які торкалися мовної підготовки студентів: акцент зроблено на порівняльному мовознавстві, вивченні слов’янських мов (польської, болгарської, старослов’янської і чеської), романських мов (цьому сприяло створення відповідних кафедр), а також східних мов (гебрейська, арамейська, арабська, арамейська, ассировавилонська, санскрит, старовірменська (грабар)). Студенти-філологи здобували ґрунтовну мовну підготовку, чому сприяло належне академічне середовище, потужна філологічна школа. Як окремий науковий напрям вивчався розвиток народознавства в Галичині. Початок XX століття – період активних пошуків українства щодо реалізації ідеї створення українського університету у Львові. До цього спричинилися не тільки відомі політики, громадські діячі, педагоги, а й письменники, науковці (члени НТШ), студентство (“Академічне братство”, “Ватра”, “Академічна громада” та ін.) Львівського університету. Громадські ініціативи українських студентів та викладачів Львівського університету мали велике значення для утвердження з-поміж українства ідеї національної університетської освіти, це створювало добре підґрунтя для популяризації “університетської справи”, пошуку моделі розвитку “окремішного” українського університету. Її змогли втілити в життя через створення 1921 р. українського таємного університету у Львові. Подальших

**ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАРІЗНА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА ЗАСАДА
ФІЛОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (XIX – початок XX ст.)**

наукових пошуків потребує філологічна підготовка українських студентів за умов діяльності “університету в катакомбах” (1921–1925).

ЛІТЕРАТУРА

1. Багрий М. Становлення національної ідентичності та виховання національно-свідомої особистості у Західній Україні кінця XVIII ст. – 1939 р. *Молодь і ринок*. 2018. №4. С. 35–40.

2. Скульчик С. Пробудження нації. До концепції історії українського національного руху другої половини XIX ст. Мельбурн, 1994. 125 с.

3. Кан Ю А. Організація філологічної освіти на філософському факультеті львівського університету імені Яна Казимира у 1850–1917 роках. *Педагогічний альманах*. 2017. Випуск 33. С. 280–285.

4. Качмар В., Тарнавський Р. Філософський факультет Львівського університету в австрійський період (від відновлення до утравкізації навчального закладу). *Краєзнавство*. 2013. № 1. С. 81–90.

5. Ковалишин О. Організаційно-педагогічні аспекти співпраці Наукового товариства імені Шевченка й українських студентських організацій в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.). *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2018. №12. С. 137–142.

6. О руський університет у Львові. *Діло*. 1898. №278–281. (1–3 грудня).

7. Сварник І. “Академічна громада”. *Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія*. Том I. А – Бібл. Львів, 2012. С. 101.

8. Сварник І. “Академічне братство”. *Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія*. Том I. А – Бібл. Львів, 2012. С. 103–104.

9. Сварник І. “Ватра”. *Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія*. Том 2. Бібл – Вес. Львів, 2014. С. 528.

10. Справа українського університету. *Діло*. 1912. Ч. 95. 29 (16) квітня.

11. Сулим В. Іноземні мови у Львівському університеті. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2013. Вип. 49. С. 295–307.

12. Сухий О. Львівський університет на рубежі XIX–XX ст.: організація, школи, громадське життя. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2013. № 49. С. 52–77.

13. Університетська справа. *Діло*. 1910. Ч. 51. 8 березня (23 лютого).

REFERENCES

1. Bahrii, M. (2018). Stanovlennia natsionalnoi identychnosti ta vykhovannia natsionalno-svidomoi osobystosti u Zakhidnii Ukraini kintsia XVIII st. – 1939 r. [Development of national identity and education of the nationalconscious personality in Western Ukraine in the end of the year XVIII – 1939]. *Youth and the market*. Drohobych, No. 4, pp. 35–40. [in Ukrainian].

2. Yekelchuk, S. (1994). Probudzhennia natsii. Do kontseptsii istorii ukrainskoho natsionalnoho rukhu druhoi polovyny XIX st. [Awakening of the nation. To the concept of the history of the Ukrainian national movement

of the second half of the XIX century]. Melbourne, 125 p. [in Ukrainian].

3. Kan, Yu A. (2017). Orhanizatsiia filolohichnoi osvity na filosofskomu fakulteti lvivskoho universytetu imeni Yana Kazymyra u 1850–1917 rokakh [The organization of philological education in the philosophy faculty of John Casimir lviv university in 1850-1917]. *Pedagogical almanac*, No. 33, pp. 280–285. [in Ukrainian].

4. Kachmar, V., Tamavskiy, R. (2013). Filosofskiy fakultet Lvivskoho universytetu v avstriiskiy period (vid vidnovlennia do utravkizatsii navchalnoho zakladu) [Faculty of Philosophy of Lviv University in the Austrian period (from restoration to utraquzization of the educational institution)]. *Local lore*, No. 1, pp. 81–90. [in Ukrainian].

5. Kovalyshyn, O. (2018). Orhanizatsiino-pedahohichni aspekty spivpratsi Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka u ukrainskykh studentskykh orhanizatsii v Halychyni (kinets XIX – pochatok XX st.) [Organizational and pedagogical aspects of the cooperation of the scientific society named after Taras Shevchenko and Ukrainian students’ organizations in Galicia (at the end of XIX – beginning of XX centuries)]. *Youth and the market*. Drohobych, No.12, pp. 137–142. [in Ukrainian].

6. O ruskyi universytet u Lvovi (1898). [Russian University in Lviv]. *Dilo*, No. 278–281. (1–3 December). [in Ukrainian].

7. Svarnyk, I. (2012). “Akademichna hromada”. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka. Entsyklopediia* [“Academic community”. Shevchenko Scientific Society. Encyclopedia]. Vol. I. A – Bibl. Lviv, p. 101. [in Ukrainian].

8. Svarnyk, I. (2012). “Akademichne bratstvo”. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka. Entsyklopediia* [“Academic Brotherhood”. Shevchenko Scientific Society. Encyclopedia]. Vol. I. A – Bibl. Lviv, pp. 103–104. [in Ukrainian].

9. Svarnyk, I. (2014). “Vatra”. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka. Entsyklopediia* [“Fire”. Shevchenko Scientific Society. Encyclopedia]. Vol. 2. Bibl – Ves. Lviv, p. 528. [in Ukrainian].

10. Sprava ukrainskoho universytetu (1912). [The case of the Ukrainian university]. *Dilo*, No. 95. (April 29 (16)). [in Ukrainian].

11. Sulym, V. (2013). Inozemni movy u Lvivskomu universyteti [Foreign languages at Lviv University]. *Bulletin of Lviv University. The series is historical*. No. 49, pp. 295–307. [in Ukrainian].

12. Sukhyi, O. (2013). Lvivskiy universytet na rubezhi XIX–XX st.: orhanizatsiia, shkoly, hromadske zhyttia [Lviv university at the turn of 19–20 century: organizations, schools, social life]. *Bulletin of Lviv University. The series is historical*. No. 49, pp. 52–77. [in Ukrainian].

13. Universytetska sprava (1910). [University business]. *Dilo*. No. 51. March 8 (February 23). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.08.2020